

ULUG'BEK HAMDAMNING IJODIDA BADIY KONFLIKT VA PSIXOLOGIZM MASALASI

To'lanova Moxizar

Qoraqalpoq davlat universiteti

O'zbek filologiyasi fakulteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya: mazkur maqolada Ulug'bek Hamdamning „Otash“ hikoyasida obraz ichki va tashqi konflikti, psixologik kechinmalarning badiiy talqini va fabulaning asar kompozitsiyasiga ta'siri badiiy-ilmiy asoslarda tahlil qilingan. Maqolada yozuvchining hikoyalaridagi sluby xususiyatlar, xayolot dunyosi va haqiqat jabhalari, shuning bilan birga tasvir usuli va ijodiy mahorati haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: hikoya, hayot hodisalari, epik janr, ayol obrazi, badiiy tafakkur, bosh qahramon, obraz, konflikt, ichki nutq, obraz psixologiyasi, kompozitsiya.

Аннотация: В данной статье на основе художественно-научного анализа исследованы внутренний и внешний конфликт образа, психологические переживания, их художественная интерпретация, а также влияние фабулы на композицию произведения в рассказе «Оташ» Улугбека Хамдама. В статье рассматриваются особенности стиля писателя в его рассказах, мир воображения и аспекты реальности, а также метод изображения и творческое мастерство.

Ключевые слова: рассказ, жизненные события, эпический жанр, женский образ, художественное мышление, главный герой, образ, конфликт, внутренняя речь, психология образа, композиция.

Annotation: This article provides an artistic and scientific analysis of the internal and external conflicts of the character, the artistic interpretation of psychological experiences, and the influence of the plot on the composition of the work in Ulug'bek Hamdam's story "Otash". The article discusses the stylistic features of the writer's stories, the realms of imagination and aspects of reality, as well as his method of depiction and creative mastery.

Keywords: story, life events, epic genre, female character, artistic thinking, protagonist, character, conflict, internal speech, character psychology, composition.

Badiiy asar deb atalmish chin iste'dod sohib va sohibalari tomonidan yaratilgan mukammal ijod namunasini hali hech bir adabiyotshunos to'liq anglay olgan emas va anglab ham bo'lmaydi. Chunki ijodkor chiqqan cho'qqining yolg'izoyoq yo'llaridagi sir-sinoat va mashqqatlar faqat ungagina a'yondir. Faqatgina mohir adabiyotshunos o'z cho'qqisidan turib yozuvchi qoyasiga termulishi va hisobsiz asarni tushuntirishi mumkin. Buni ilmiy tilda badiiy asar talqini deb ataymiz. Biroq adabiyotshunoslikning bahaybat harsang toshlarini endigina chetga surishga intilib, oradagi tirqishdan

bo'ylayotgan bizdek g'o'r tolibi ilm har qancha chiranmasin, ijodkor asarining bor-bo'yini his eta olmaydi.

Hikoya nisbatan kichik janr bo'lishiga qaramay mittilikdan ulkan maqsadlarni yaratishga asoslangan formula kabi kompozitsion tuzilgan. Muallifning qahramon ichki psixologiyasining tabiat bilan konfliktini yaratish oldidan uni o'z-o'ziga qarshilantirib qo'yadi. Bu orqali tasviriy ifodalarning bo'rtma, qabariq chiqishiga imkon paydo bo'ladi. Ichki taftish - bu asarlarda ko'p qo'llanuvchi sujet bo'lib, bunda ijodkor hayotiy reallikdan badiiy reallikka o'quvchini olib kirishda bir qancha qulayliklarga ega bo'ladi. Chunki tafakkur cheklanmagan va xayolning har qanday fantaziyasi hayotiy fabulaga mos kelish-kelmasligidan qat'iy nazar uni boricha qabul qilish mumkin. „Otash“ hikoyasi qahramonning xuddi shunday holda rivojlanib borayotgan tipik portreti – umumlashmalikdan o'sib chiqqanligini ko'rish mumkin.

Ulug'bek Hamdamning ko'plab hikoyalarini o'qiganingizda yangi avlod qalbida kechayotgan yangilanishlar va sermazmun ijod qilishini his etasiz. Yoshlik damlarini ko'p eslashini, sog'inishi, bir muddat bo'lsada yoshligiga qaytib barcha dunyo ishlarini unutgisi kelganini sezish mumkin. Albatta bu hodisa har birimizni ong-u shuurimizda yashaydi, yoshligini sog'inmagan inson bo'lmasa kerak, bu hodisa ko'plab son sanoqsiz yozuvchilarimiz ijodida ko'rishimiz mumkin. Adabiyotshunos, munaqqid Bahodir Karim nasr haqida shunday so'z yuritadi, „Badiiy asarda inson vujudiga sig'mayotgan ruhiy po'rtanalar, toshqinlikni, ko'ngilda tug'ilgan ezgu niyatlarni bayon etish uchun imkoniyat ko'proq bo'ladi“. Yozuvchi hayotdan bir turtki oladida ana shu turtki asosida muammoni yechib yuboradigan hikoya yoki biror boshqa ijod mahsulini yaratadi. Bir necha betli yozgan hikoyasi orqali olam-olam ma'no anglatmoqchi bo'ladi, bizga shu hikoyacha oddiy bir voqea yo hodisa bo'lib tuyulishi mumun, lekin hikoya mazmuniga chuqurroq kirib boradigan bo'lsak butunlay bir boshqa ma'noni anglashimiz mumkin hikoyalaridan har kim turlicha hulosalarga kelishi, eng muhimi ong-u shurimizga ijobiy ta'sir etishi yoki masalaning mohiyatini yozuvchi nima demoqchiligini anglashimiz mumkin.

Ulug'bek Hamdamning "Otash" hikoyasi o'ziga xos falsafiy mazmuni, psixologik chuqurligi va hayotiy voqealar bilan uyg'unlashtirilgan badiiy tasvir uslubi bilan ajralib turadi. Hikoya asosan bosh qahramonning ichki dunyosi, kechinmalari va ichki ziddiyatlari orqali jamiyat va inson tabiatidagi murakkabliklarni aks ettiradi.

Otash hikoyasi inson qalbidagi yondiruvchi his-tuyg'ular, qayg'u va umidning ichki kurashini aks ettiradi. Hikoya orqali muallif hayotning murakkabligi, insoniy qadr-qimmat va jamiyatdagi turli ijtimoiy masalalarga ishora qiladi. Hikoyaning bosh qahramoni chuqur psixologik tahlilga olingan. Uning ichki konflikti – xohishlari va jamiyat talablari o'rtasidagi qarama-qarshilik – hikoyaning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Qahramonning ichki monologlari, xotiralari va ichki nutqi orqali uning kechinmalari o'quvchiga yaqqol yetkaziladi. Ayol obrazlari ham alohida

e'tiborga loyiq – ular jamiyatdagi ayollarning holatini, ularning yashirin his-tuyg'ularini aks ettiradi.

Ulug'bek Hamdamning „Otash” hikoyasi tahlilini yanada aniqroq qilish uchun undagi muhim parchalar bilan bog'langan qismlarni ko'rib chiqamiz. Bu usul orqali hikoya mazmuni va badiiy jihatlari yanada yorqinroq namoyon bo'ladi.

Hikoyaning boshida „otash” so'zi faqat oddiy o't yoki alangani emas, balki inson qalbidagi kechinmalarni, iztirob va muhabbatning yondiruvchi kuchini ramziy anglatadi. Masalan, „Uning ko'zlarida o'chib bo'lmaydigan bir otash bor edi, go'yo har lahza nimadir uni ichidan yoqayotgandek.” Ushbu parcha qahramonning ichki iztiroblarini ifodalaydi. Bu yondiruvchi otash qahramon hayotiga, qarorlariga va dunyoqarashiga ta'sir qiluvchi asosiy kuch bo'lib xizmat qiladi. Ramz sifatida otash inson qalbidagi cheksiz kuch va halokatni ham ifoda etadi. Hikoyadagi bosh qahramonning o'z fikrlarida chigalga tushishi va qaror qabul qilishdagi ikkilanishlari uning ichki konfliktini ochib beradi. „Men bu hayotni boshqatdan boshlashni xohlar edim, lekin o'tmishning sharpalari hech qachon meni tark etmasdi.” Bu gaplar qahramonning ichki nutqi bo'lib, undagi qayg'u va umidni bir vaqtda aks ettiradi. O'tmishdagi xatolar va hozirgi hayotiy vaziyatlar uni doimiy ziddiyatga soladi, bu esa hikoyaning asosiy psixologik dinamikasini ta'minlaydi.

Hikoyada tashqi va ichki konfliktlarni uchratishimiz mumkin. Tashqi konflikt qahramonning jamiyat bilan munosabatlarida ko'rinadi. Hikoyadagi ijtimoiy mavzular, masalan, insoniy qadriyatlar va yolg'on qiyofalarning qarama-qarshiligi orqali namoyon bo'ladi: „Ular meni qanday ko'rishlarini bilaman. Ammo men ularning nigohidagi soxta achinishni sezmayman deb o'ylashadi.” Bu parcha qahramonning tashqi dunyo bilan murosasizligini va ichki kurashni yanada ochiqroq tasvirlaydi. Ichki konflikt esa uning o'zligiga nisbatan ishonchsizligidan kelib chiqadi. Hikoyadagi ayol obrazi alohida e'tiborga loyiqdir. U faqat muhabbat obyektigina emas, balki qahramonning ichki dunyosini aks ettiruvchi ko'zgu vazifasini o'taydi. Ayolning jimligi qahramonga ta'sir qiladi, lekin uning o'zida ham ichki iztiroblar borligini ko'rsatadi.

Hikoyadan keltirilgan parchalar orqali ko'rinib turibdiki, Ulug'bek Hamdam inson qalbi va jamiyat o'rtasidagi ziddiyatlarni nozik psixologik tafsilotlar va ramziy obrazlar orqali chuqur ochib bergan. Asarning kuchi uning ichki drammatizmida, bosh qahramonning ruhiy kechinmalarida va hayotiy haqiqatlarning badiiy talqinida namoyon bo'ladi. Bu hikoya zamonaviy o'zbek adabiyotida inson qalbidagi murakkabliklarni o'rganishga qaratilgan noyob asarlar qatorida turadi.

Otash hikoyasi inson ichki dunyosining murakkabliklarini ochib beruvchi, jamiyat va shaxs o'rtasidagi munosabatlarni chuqur tahlil qiluvchi asardir. Undagi obrazlar, konfliktlar va badiiy tasvir usuli nafaqat qiziqarli, balki ma'naviy jihatdan

boy o'quv tajribasini taqdim etadi. Ulug'bek Hamdam o'zining nozik psixologik nigohi va badiiy yondashuvi bilan o'zbek adabiyotida o'ziga xos o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Adabiyot nazariyasi asoslari", Dilmurod Quronov, 2018, T:Navoiy universiteti
2. "Adabiyot nazariyasi", I.Sulton, 1980-Toshkent
3. "Vatan haqida qo'shiq", Ulug'bek Hamdam, 2019, T:Akademnashr
4. "Adabiyotshunoslik asoslari", To'xta Boboyev, 1979 Toshkent
5. "Adabiyot nazariyasi", H.Umurov, 2002-Toshkent
6. Ulug'bek Hamdamning „ Otash’’ hikoyasi